

E bevezető gondolatok után felkérem dr. Gödöny József elvtársat, az Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet igazgatóját, hogy tartsa meg az Intézet negyedszázados tevékenységéről szóló előadását.

Dr. Gödöny József igazgató

MEGEMLÉKEZÉS AZ ORSZÁGOS KRIMINOLÓGIAI ÉS
KRIMINALISZTIKAI INTÉZET LÉTESÍTÉSE 25.

ÉVFORDULÓJÁRÓL

Tisztelt Tudományos Ülés!

Kedves Vendégeink!

Amikor 1957-58-ban elkezdtem az akkor még Országos Kriminológiai Intézet elnevezéssel felállítani tervezett intézet szervezési előmunkálatait, és amikor a kriminológiával szemben még létező ellenérzések miatt Országos Kriminálisztikai Intézet elnevezéssel 1960-ban létesült intézet igazgatói kinevezését a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánytól megkaptam, nem gondoltam arra, hogy egyrészt így gyorsan elmúlik a 25 év, másrészt, hogy oly szerencsés is leszek, hogy erről az évfordulóról én emlékezhetem meg. Ez a körülmény ugyan óhatatlanul bizonyos fokú elfogultságot fog tükrözni az ismertetésben - amit nézzenek el nekem -, de ugyanakkor azzal az előnnyel is jár, hogy egységes szemlélettel lehet az Intézet működését - megalkulásától napjainkig - áttekinteni, bemutatni és olyan körülményekre is kitérni, amelyek egyébként már a feledés homályába merültek volna.

Az Országos Kriminálisztikai Intézet (1971 óta Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet) a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1960 januárjában kelt 2004/1960 sz. alapító határozata alapján 25 évvel ezelőtt kezdte meg működését a legfőbb ügyész felügyelete alatt.

I. A működés irányító elvei

Az Intézet létesítése jelentős lépés volt a hazai bűnügyi tudományok, különösen a kriminálisztika és kriminológia fejlődésében. Az Intézet létesítése idején ugyanis a bűnügyi tu-

dományok jelentőségét és szerepét illetően új szemlélet volt kialakulóban. Ennek gyökere abban a mind határozottabb formát öltő felismerésben volt található, hogy egyrészt a bűnözés elleni sikeres küzdelem a bűnüldözés hatékonyságának növelése mellett a bűnözés megelőzését is igényli, másrészt, hogy mindez pedig elképzelhetetlen tudományos megalapozottság, a tudomány eredményének fokozódó gyakorlati hasznosítása nélkül. Nyilvánvalóvá vált tehát, hogy ennek érdekében széles körű és nagy mélységű tudományos kutatások szükségesek, mindenképp a bűnözés tanulmányozása, a bűnözés (a bűncselekmények) okainak és feltételeinek megismerése, a megelőzési lehetőségek és módszerek feltárása és kidolgozása, valamint a bűnüldözési és bizonyítási módszerek fejlesztése, általában a bűnözés elleni küzdelem hatékonyságának fokozása céljából. Vagyis a kriminológia és a kriminalisztika tudományának gyors fejlesztése, ennek keretében a kutatások megindítása került napirendre. Az is nyilvánvaló volt, hogy ez a feladat leginkább egy önálló kutatóintézet keretei között valósítható meg. Ilyen előzmények vezettek az OKKRI létesítéséhez.

Az Intézet - megalakulásától kezdve - törekedett az említett igényeknek hiánytalanul megfelelni. Azt a nézetet képviselte, hogy létezik szocialista kriminológia, amely önálló tudomány és amelynek az a feladata, hogy tanulmányozza a szocialista viszonyok között létező bűnözés jelenségét, tárja fel annak törvényszerűségét, dolgozza ki a csökkentésére, megelőzésére alkalmas módszereket. Ehhez kapcsolódott az a felismerés, hogy akkor teljesíthetjük sikeresen feladatainkat, ha kriminológiai kutatásainknál a szocialista viszonyokból indulunk ki. Ez közelebbről azt jelentette, hogy a bűnözéssel nem általában kell foglalkoznunk, hanem a társadalmi fejlődés adott szakaszában, a szocializmus hazai viszonyai között létező bűnözést kell tanulmányoznunk és azokat a lehetőségeket feltárni, amelyek e viszonyok által meghatározott kere-

tekben alkalmasak a bűnözés megelőzésére, csökkentésére.

E felfogásból két további tétel is következett. Az egyik: elsősorban ténykutatásokat kell végezni, mert az biztosítja a társadalmi valóságnak, illetve azoknak a körülményeknek a megismerését, amelyek az adott fejlődési szakasz bűnözésére jellemzőek, továbbá, mert így az empiria, ezen keresztül az indukció fokozott jelentőséghez jut az elméleti kérdések megoldásában, a szocialista kriminológia elméletének fejlesztésében. A ténykutatások elsőbbségénél arra is tekintettel voltunk, hogy minden országnak - még az azonos társadalmi rendszerűeknek is - olyan sajátosságai vannak, amelyek speciális és csak az arra az országra jellemző hatást gyakorolnak a bűnözésre.

A másik: a ténykutatásoknak elsősorban a bűnözés és annak okai legáltalánosabb szintje, azaz a társadalmi vonatkozású jelenségei feltárására kell irányulniuk, mivel a szocializmus viszonyai között kialakultak - ha még nem is minden tekintetben - azok az objektív feltételek, amelyek felhasználásával a bűnözés társadalmi okai és feltételei megszüntethetők, ezáltal a bűnözés részben megelőzhető és csökkenthető, vagyis a megelőzés lehetőségei ebben a körben eleve kedvezőbbek. Továbbá figyelemmel voltunk arra a szocialista felfogásra is, amely az ember (az egyén) személyiségének kialakulása, tudatának formálódása szempontjából a társadalmi környezet döntő hatását, meghatározó jellegét hangsúlyozza. Mindez természetesen nem jelentette azt, hogy a bűnözés egyéni, személyi vonatkozásait a kutatások során figyelmen kívül hagytuk volna, csupán arról volt szó, hogy a ténykutatásoknál a társadalmi oldal kapott általában elsőbbséget.

A személyiséghez kapcsolódó bűnözési okokat és feltételeket már azért sem hagyhattuk ki a kutatási körből, mert ezek ismerete nélkül nem tárható fel a bűnözővé válás folyamata, a bűncselekmény mechanizmusa, és így nem csupán hatékony megelőzést nem lehet kiépíteni,

de a bűnüldözési feladatokat sem lehet megfelelően segíteni, különösen azokat, amelyek a büntető eljárás keretében az ügy értékeléséhez szükséges személyi körülmények, a motivumok feltárásában, a felelősségre vonás módjának, a büntetések, az intézkedések nemének és mértékének megválasztásában, illetve a büntetésvégrehajtás során a célszerű, a nagyobb hatékonyságot biztosító nevelési módszerek alkalmazásában jelentkeznek.

A személyiséghez kapcsolódó bűnözési okok és feltételek még egy szempontból jelentősek. A szocialista felfogás szerint a személyiség kialakulását a társadalmi körülmények, a társadalom (makro és mikro) környezet döntően meghatározza, befolyásolja. Ennek megfelelően egyrészt a személyiségi oldalról vissza tudunk következtetni a társadalmi hatásra, másrészt ennek alapján arra is, hogy milyen társadalmi körülményeket kell semlegesíteni, illetve újakat kialakítani, hogy a személyiség negatív jellemzői megszűnjenek, illetve azok helyett pozitívak jelentkezzenek.

A ténykutatások elsődlegessége nem jelentette azt, hogy az elméleti kutatásokat, a bel- és külföldi szakirodalom feldolgozását elhanyagoltuk volna és ezek nem kaptak volna helyet kutatási programunkban. Ellenkezőleg. Kezdetől fogva elméleti kutatásokat is folytattunk és erőfeszítéseket tettünk a szakirodalom (hazai-külföldi, szocialista-polgári) rendszeres feldolgozására, kritikai elemzésére, ismertetésére.

Az is nyilvánvalónak mutatkozott, hogy az Intézet csak akkor tud kellő hatékonysággal feladatának megfelelni, ha egyfelől a kutatások komplexitására törekszik, másfelől a kutatások végrehajtásában nem csupán saját kutatásaira támaszkodik. Ezért kezdettől fogva törekedett olyan kutatási formák kialakítására, amelyek lehetővé tették külső erők, állami és társadalmi szervek, egyetemek, illetve dolgozók közreműködését. Ennek megfelelően pl. a kutatómunkában ismételten közreműködtek a

rendőri, ügyészi és bírósági szervek is. Ezek a kutatási formák lehetővé tették, hogy a tényadatok sokaságát viszonylag rövid idő alatt összegyűjthessük, a kutatás intenzitását nagymértékben fokozhassuk és az általánosításokra megfelelő alapot biztosíthassunk. Ez a módszer az említettek mellett azzal az előnnyel is járt, hogy a kutatásban résztvevő szervek és személyek felismerték a kriminológia jelentőségét, munkájukban mindinkább tért hódított a kriminológiai szemlélet, s végül kedvező légkör alakult ki a kutatási megállapítások gyakorlati alkalmazása szempontjából.

Az említetteknek megfelelően a lehetőségek keretei között egyrészt komplex kutatások végrehajtására törekedtünk, másrészt az interdisciplinaritás szükségességét tartottuk szem előtt. Az a nézet vezetett ugyanis bennünket, hogy a bűnözés jelenségei, törvényszerűségei akkor tárhatók fel, ismerhetők meg megfelelően, ha minél sokoldalubban vizsgáljuk a jelenséget, s e vizsgálódásban minden olyan tudomány helyet kap, amely a bűnözéssel valamilyen szempontból foglalkozik. Ennek érdekében külső kutatókat, szakembereket (orvosokat, pszichológusokat, pedagógusokat stb.) is bevontunk a kutatásainkba.

A komplexitásra törekvés együtt járt azzal, hogy a kutatások során különböző módszereket, illetve több módszert együttesen alkalmaztunk.

Ezek az elvek és szempontok lényegében a kriminalisztikai kutatásainkra is vonatkoztak, bár e tekintetben előnyösebb feltételek között alakíthattuk ki kutatási programunkat, amennyiben bizonyos előzmények már léteztek, a kutatási bázis adott volt, a bűnüldöző és igazságügyi szervek közreműködési készsége kedvezőbb volt és a kutatók is közelebb álltak a témakörhöz.

Kezdetől fogva egyik alapvető szempontunk volt, hogy a kutatások megállapításainak sokirányú felhasználását, gyakorlati hasznosítását biztosítsuk. Ezért arra törekedtünk, hogy olyan formákat és módszereket alakítsunk ki,

amelyek a legszélesebb körben teszik lehetővé a kutatási tapasztalatok megismerését és felhasználását.

Az említett elvek és szempontok alapvetően határozták meg az Intézet 25 éves kutatási tevékenységét, s olyan keretet biztosítottak, amelyek lehetővé tették az Intézet működésének fokozatos fejlesztését, tevékenységének kiszélesítését, elmélyítését, a megszabott feladatok eredményes teljesítését.

II. A kriminológiai kutatások

A kriminológiai kutatások művelése elé kezdettől fogva az elméleti és gyakorlati igényeket egyaránt kielégítő tudományos tevékenység folytatását tűztük célul és következetesen arra törekedtünk, hogy a kutatások összhangban legyenek az általános politikai, jogpolitikai, a büntetőpolitikai, továbbá a gyakorlati bűnüldözési és bűnmegelőzési, valamint a kodifikációs követelményekkel.

Az elmúlt negyedszázad alatt mintegy 200 kriminológiai kutatást végeztünk el, vagy van folyamatban. Ez jól tükrözi az Intézet erőfeszítéseit, megterhelését, de egyben jelzi a kutatások iránti fokozott igényeket is, amelyek ebben az időszakban főként a bűnüldöző és igazságügyi szervek részéről jelentkeztek. Ezek az igények természetesen lényegesen befolyásolták a témaválasztást, valamint az empirikus és az elméleti kutatások közötti arányokat is.

Eddigi kutatási programunkban helyet kaptak az elméleti kutatások (köztük jelentős alapkutatások), a nemzetközi összehasonlító kutatások, a vagyon, illetőleg a népgazdaság elleni, az erőszakos, a nemi erkölcs elleni, a korrupciós, a gondatlan, a közlekedési, továbbá a gyermek-, a fiatal- és fiatal felnőttkori bűnözéssel, a visszaesők, a nők bűnözésével kapcsolatos témák. Ezenkívül szerepeltek kriminálpszichológiai és egyéb olyan témák is, amelyek a bűnözés és a kriminológia szempontjából jelentősek voltak.

1. A kutatási programban kiemelt helyet kapott a bűnözés alakulására meghatározó jelentőséggel bíró vagyon elleni bűnözés. Ebben a témakörben az elmúlt negyed század alatt a kutatások sajátos profilt mutató három fajtája alakult ki: a bűnüldöző és igazságügyi szervek közreműködésével végzett kutatások, a különböző ágazati, főleg a gazdasági minisztériumokkal közös kutatások és végül az intézeti keretekben végzett kutatások.

a) A bűnüldöző és igazságügyi szervek (Belügyminisztérium, Legfőbb Ügyészség, Igazságügyi Minisztérium, Legfelsőbb Bíróság) közreműködésével végzett kutatások főként a társadalmi tulajdon elleni bűnözés jelenségeinek tanulmányozására irányultak. A kutatásnak ez a módja mindenképpen hasznosnak bizonyult és a további kutatások szilárd alapjait teremtette meg.

b) Az ágazati minisztériumokkal közös vizsgálatok a kriminológiai kutatások egy új formáját jelentették, amelynek sem nálunk, sem külföldön nem volt előzménye. Ezért azokat idehaza és külföldön egyaránt érdeklődéssel kísérték, és példánkat több szocialista országban (pl. Bulgária, Csehszlovákia) követték is. A közös kutatások legfontosabb eredménye volt, hogy a minisztériumok felismerték: a kriminológiai kutatások közvetlenül hasznosíthatóak. Erre figyelemmel különböző intézkedéseket is tettek a kutatási megállapítások gyakorlati hasznosítására, a megelőzési feladatok megoldására.

c) A vagyon elleni bűnözés témakörében az intézeti keretekben végzett kutatásokra olyan esetekben került sor, amikor bonyolultabb kérdések vagy speciális témák vizsgálata vált szükségessé, vagy a vizsgálatok speciális, illetve komplex módszerek igénybevételét indokolták. Emellett az Intézet maga végezte a kutatásokat a személyek javai, illetve a népgazdaság elleni bűnözés területén is.

2. Az erőszakos jellegű bűnözés kezdettől fogva kiemelt jelentőséget kapott kutatási prog-

ramunkban. A témakörön belül is elsőbbséget kaptak az élet elleni bűncselekmények. Az emberölések mellett széles körű komplex kutatásokat végeztünk az erőszakos szexuális, illetve általában a szexuális bűnözés témakörében, továbbá a garázdaság, a súlyos testi sértés, a rablás és a hivatalos személy elleni bűncselekmény-kategóriákban.

3. Kutatásaink körében jelentős helyet kapott a gondatlan bűnözés. Vizsgálatra került a gondatlan bűnözés kategóriájába tartozó csaknem valamennyi bűncselekményfajta (üzemi baleset, háztartási baleset, tüzesetek, vadászati balesetek, gondatlan emberölés, gondatlan súlyos testi sértés, rongálás, hanyag kezelés stb.). Kutattuk a gondatlan bűnözés általános jellemzőit, törvényszerűségeit, strukturáját és dinamikáját, a megelőzés lehetőségeit.

4. Az Intézet kiemelt kutatási témaként kezelte a lényegében a gondatlan bűnözés körébe tartozó közlekedési bűnözést. Az e témakörben végzett kutatásaink felölelték a közlekedési kriminalitás fontos részterületei mellett a bűncselekmény-kategória egészének problematikáját is. Az elvégzett kutatások megalapozták a közlekedési kriminológiát.

5. Kutatási programunkban az említett főbb bűncselekmény-kategóriák mellett lényegében valamennyi más bűncselekményfajta is szerepelt. Ennek megfelelően tárgyi (bűncselekményi) oldalról a bűnözés egésze kriminológiai vizsgálatra került az elmúlt negyedszázad alatt.

6. A bűnözés jelenségeinek tárgyi (bűncselekményi) oldalról történő vizsgálata mellett kezdettől fogva az alanyi (elkövetői) oldal vizsgálatának is kiemelt jelentőséget tulajdonítottunk és ezért a különböző bűnelkövetői kategóriákra kiterjedő széles körű és nagy mélységű kutatásokat végeztünk. Ezek között elsősorban a fiatalkorúak bűnözését kell megemlíteni. Ebben a témakörben lefolytatott kutatások kiterjedtek a fiatal felnőttek (18-24 évesek) bűnözésére és az un. "gyermek-

bűnözésre" is, mivel lényegében azonos problémaköréről van szó. A fiatalkorúak bűnözése vizsgálatánál igyekeztünk a kérdéskör egészét átfogni. Ezért interdiszciplináris jellegű komplex kutatásokat végeztünk az intézeti keretekben önállóan, az érdekelt intézményekkel közösen, valamint külföldi (csehszlovák, lengyel, kanadai) intézetekkel koordináltan.

7. A visszaesők bűnözése meghatározó jelentőségű témája a kriminológiának. Ezért a visszaesők bűnözésének kutatása, a visszaesésre vezető okok feltárása, a visszaesőkkel szemben alkalmazott büntetések hatékonyságának elemzése, a megelőzés helyzetének vizsgálata és mindezek alapján tett különböző intézkedések lényegesen befolyásolhatják a bűnözés helyzetének, strukturájának és jellegének (minőségének) alakulását. Ez okból az Intézet megalakulásától kezdve a visszaesők bűnözése témakörében folyamatos, egymásraépülő, interdiszciplináris jellegű komplex kutatásokat folytattunk és folytatunk a visszaesők bűnözése szinte teljes témáját átfogóan. E kutatásokban jelentős mértékben támaszkodtunk az IM Országos BV Parancsnokság közreműködésére és segítségére. Enélkül kutatásaink aligha érhettek volna el megfelelő eredményeket.

8. A nők bűnözése mind nagyobb figyelemmel kísért része a bűnözésnek. Ezért az Intézet - nemzetközi viszonylatban is az első között - széles körű, több szakaszos komplex kutatást folytatott le ebben a témakörben, amely idehaza és külföldön egyaránt nagy érdeklődést váltott ki.

9. Kutatási programunkban a kriminálpszichológiai kutatások is jelentős szerephez jutottak, részben önálló jelleggel, részben egyéb kutatások részeként. Kiemelendőnek tartjuk azokat a személyiségvizsgálatokat, amelyeket az emberölés, az erőszakos közöselés, a közlekedési balesetokozás miatt elítéltek, továbbá a fiatalkorú, a fiatal felnőttkorú elkövetők, valamint a visszaesők és a női bűnözők körében végeztünk. Nem kevésbé figyelemre méltó

tó az agresszivitás problémájának kutatása, az ennek keretében végzett kísérleti vizsgálat. Ezek a kutatások, illetve eredményeik hozzájárultak a hazai kriminálpszichológia alapjainak lerakásához, e tudományág fejlesztéséhez.

10. Kutatási programunkban jelentős helyet kaptak a nemzetközi összehasonlító kutatások. Ennek a programnak keretében a bűnözés általános helyzete, a terjedelem és struktúra alakulása, az azokban jelentkező tendenciák megállapítása érdekében a világ 20 országának bűnözési adatait részletesen, számos más ország adatait pedig az elérhető keretben elemeztük és értékeltük. Ezenkívül egyes témák szerint is végeztünk nemzetközi összehasonlítást. Ilyen témák voltak a "gyermekbűnözés", a nők bűnözése, az élet elleni, a vagyon elleni bűnözés, a gondatlan, a korrupciós és a visszaeső bűnözés, valamint az alkoholizmus és a bűnözés. Ezek a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok amellett, hogy az adatok óriási mennyiségét biztosították a kutatáshoz, nagymértékben hozzájárultak a hazai kriminalitás elemzése során tett megállapítások verifikálásához, a magyarországi bűnözés helyzetének valós értékeléséhez.

11. A negyedszázad alatt lefolytatott sokirányú kutatás lehetőséget biztosított az elméleti kérdések tisztázásához, az elméletfejlesztéshez, de a kifejezetten elméleti kutatások megszervezéséhez is. Az elméleti kutatások keretében foglalkoztunk a bűnözés oksági kérdéseivel, az ezzel kapcsolatos szocialista és polgári elméletekkel, nézetekkel, a megelőzés, a büntetőpolitika, az előrejelzés (a prognosztika) kérdéseivel, a genetika, a deviáció, a szociális tanulás és az agresszió problémáival, a viktimológiával, az alkoholizmus bűnözésre gyakorolt hatásaival, a szabadságvesztés-büntetés problémáival, a bűnözés társadalmi, gazdasági, politikai, morális következményeivel, a gondatlan bűnözés problémáival, a bűnözés területi jellemzőivel és más fontos elméleti kérdésekkel.

12. A különböző kutatási főirányoknak, illetve az Intézet kriminológiai kutatótevékenységének áttekintése nem lenne teljes a Kormány Tudománypolitikai Bizottsága által kezdeményezett "Társadalmi beilleszkedési zavarok komplex vizsgálata" című tárcaközi kutatási főirány keretében végzett tevékenységünk külön említése nélkül. Ez az ötéves komplex kutatási program, amely 1980-ban indult, a különböző társadalmi devianciákkal (alkoholizmus, öngyilkosság, bűnözés, nem organikus eredetű mentális zavarok, fiatalkori beilleszkedési problémák stb.) foglalkozik. A főirány keretében a "Bűnözés" c. alirány kutatási bázis és koordinátora az Intézet. E kutatások alapvető célja olyan alternatív javaslatok kidolgozása, a kormányzati szervek döntéseinek, határozatainak olyan tudományos megalapozása, amelyek a bűnözés megelőzése, a különböző társadalmi devianciák korlátozása, megszüntetése érdekében szükséges intézkedések kidolgozását segítik elő, azok hatékonyságának növelését szolgálják. Az eddigi kutatások eredményeiről elkészítettük a beszámolókat és azok a további intézkedések alapjául szolgálnak.

III. A kriminalisztikai kutatások

A kriminológiai kutatások mellett az Intézet másik fontos feladata volt a kriminalisztika művelése. Intézeti kereteinkben a kutatások a kriminalisztika három fő területét: a krimináltaktikát, a nyomozási módszertant és a krimináltechnikát egyaránt felölelték.

1. A krimináltaktikai jellegű kutatások elsősorban azokkal az eljárás jogi (nyomozási) intézményekkel, nyomozási cselekményekkel foglalkoztak, amelyek a nyomozás során a bizonyítékokat eredményezik és így alapvetően meghatározzák a büntető eljárás eredményességét. Ezek közé tartozik a szemle, ezen belül a helyszini szemle. Ezért sokirányú kutatást végeztünk az ún. helyszines bűncselekmények (pl. élet elleni bűncselekmények, közlekedési balesetek, betöréses lopások stb.) körében

a helyszíni szemle gyakorlatának részletes elemzése, a problémák feltárása érdekében.

Jelentőségének megfelelően foglalkoztunk a szakértői vélemény, illetve az igazságügyi szakértői tevékenység témájával.

A tárgyi bizonyítási eszközök, valamint az írásbeli bizonyítékforrások fokozódó bizonyításbeli jelentőségére tekintettel több kutatásunk foglalkozott ezekkel a témákkal.

A személyi bizonyítékforrások (a tanuvalomlás, a terhelt vallomása) változatlan jelentőségére tekintettel a kihallgatások problematikájára különös figyelmet fordítottunk és számos kutatást végeztünk a tanúk és a terhelték kihallgatásának taktikai problémái feltárása, elemzése és megoldása érdekében.

Az említettek mellett egyéb taktikai jellegű témákban is folytak kutatások. Ezeket részben az indokolta, hogy a módosított, majd az új Be olyan jogintézményeket, eljárásokat vezetett be, amelyeknek taktikai kérdései tisztázatlanok voltak, illetve az egyszerűsített nyomozás új taktikai problémákat vetett fel, részben pedig az, hogy új technikai eszközök (magnetofon, film stb.) és eljárások kerültek alkalmazásra a nyomozás során és ezek megfelelő taktika kidolgozását igényelték.

2. A módszertani jellegű kutatások a nyomozás általános metodikai kérdéseivel és az egyes bűncselekményfajták nyomozási módszertanával egyaránt foglalkoztak, de a kutatások nagyobb hányada mégis az utóbbiakra esett. A nyomozási módszertan általános kérdései körében a kutatások témái voltak: a nyomozás szervezése, vezetése, a nyomozási verziók, a bizonyítás és más olyan kérdések, amelyek elméleti és gyakorlati szempontból jelentősek voltak. Az egyes bűncselekményfajták nyomozási módszertanával foglalkozó kutatások lényegében felölelték valamennyi jelentősebb bűncselekmény-kategóriát. A kutatásokra azonban jellemző volt, hogy általában nemcsak egy-egy bűncselekményfajta nyomozási gyakorlatát elemezték, hanem azonos jellegű bűncselekményfajták nagyobb csoport-

ját vették komplex vizsgálat alá (pl. vagyon elleni bűncselekmények, erőszakos jellegű bűncselekmények stb.).

Módszertani kutatások keretében ismételtén foglalkoztunk a bűncselekményeket közvetlenül lehetővé tevő okok és körülmények felderítése gyakorlatának elemzésével és az ehhez kapcsolódó szignalizációs tevékenység értékelésével is.

Az említett krimináltaktikai és módszertani kutatások mellett feltétlenül meg kell említeni azokat a kutatásokat is, amelyek a kriminalisztikai aspektus mellett a büntető eljárásjogi, valamint a nyomozás törvényessége feletti ügyészi felügyeleti szempontokra is figyelemmel voltak, illetőleg elsősorban ezekben a témakörökben folytak. Ezek körében három kutatást külön is ki kell emelni. Az egyik a ténymegismerés elméleti és gyakorlati problémáival foglalkozott. A másik a bizonyítékok, a bizonyítékforrások és a bizonyítási taktika problémáira terjedt ki, tehát lényegében a nyomozásbeli bizonyítás egész kérdéskörét felölelte. A harmadik a nyomozás feletti ügyészi felügyelet elméleti alapjaival, a nyomozás során történő érvényesülésével, a felügyelet módszereivel foglalkozott és a téma teljes körű feldolgozására irányult.

3. A krimináltechnikai kutatások keretében sokéves program irányult az írásvizsgálati kutatásokra. A kutatások a kézírásra és a gépirásra egyaránt kiterjedtek. Az általános problémák mellett számos résztema is kutatásra került. Kutatásaink között jelentős helyet foglalt el az iratok technikai, vegyi vizsgálata. E témakörben számos rész kutatásra került sor.

A krimináltechnikai kutatások keretében a ballisztika témája is szerepelt.

A röntgenvizsgálatok programja keretében foglalkoztunk a kriminalisztikai vonatkozású durvaszerkezet-vizsgálatok alkalmazási lehetőségeivel, módszereivel, a röntgenelektronográfiai kutatással, a röntgen kvalitatív analízis kriminalisztikai célokra történő fel-

használatát célzó kutatásokkal és a pigmentek finomszerkezet vizsgálatával kapcsolatos felméréssel.

Tekintettel a mikroméretű anyagmaradványok fokozódó kriminalisztikai jelentőségére, komplex kutatási programot dolgoztunk ki e témakörre vonatkozóan. Ez ideig megtörtént a textiliák és a textilmaradványok kriminalisztikai vizsgálata, a gépkocsilakk-szilánkok fajta, csoport, illetve egyedi azonosítását lehetővé tevő vizsgálati módszerek kifejlesztését célzó komplex kutatás, továbbá széles alapokon megkezdtük és folytatjuk a talaj röntgendiffrakciós vizsgálatokat a kriminalisztikai azonosítás céljaira alkalmas ismérvek kimunkálása érdekében.

A krimináltechnikai kutatások keretében természetesen számos egyéb téma is szerepelt, amelyek kutatásáról különböző publikációkban adtunk ismertetést.

IV. A kutatások hasznosításáról

A tudományos kutatások végső célja a gyakorlat szolgálata, segítése, átalakítása. Ezért az Intézet a kutatások gyakorlati hasznosítására - kezdettől fogva - több formát és módszert alkalmazott.

A kutatásaink eredményeinek közvetlen hasznosítására leginkább a javaslatok formája szolgált. Az elmúlt huszonöt év során több száz részletesen indokolt javaslatot tett az Intézet az illetékes szervekhez a bűnözés megelőzésére irányuló intézkedések kidolgozására, illetve átfogó rendszerének kialakítására, a büntetőjogi, a büntető eljárásjogi, a nyomozástaktikai és módszertani, a krimináltechnikai, a büntetésvégrehajtási kérdések rendezésére, új jogintézmények bevezetésére, a bűnügyi statisztikai rendszer átalakítására és fejlesztésére, különböző szervezeti kérdésekre, általában a bűnözés elleni küzdelem hatékonyabb formáinak, eszközeinek kialakítására.

A kutatási tapasztalatok és eredmények hasznosítását az is lehetővé tette, hogy az elmúlt huszonöt évben folyó kodifikációs, illetve jogi reformmunkában részt vehettünk,

javaslatainkat közvetlenül előterjeszthettük, egyes jogintézmények, eljárások kialakításánál kutatási megállapításainkra támaszkodhattunk.

A közvetlen hasznosítás egyik bevált formájának bizonyult az intézeti "Tájékoztató" rendszere. Az elmúlt negyedszázad alatt 25 tájékoztató, 14 kriminológiai külökiadvány, 3 bibliográfiai anyagot tartalmazó összeállítás jelent meg. Ezeket a központi és megyei bűnüldöző és igazságügyi szervek, az érdekelt minisztériumok, egyetemek és a különböző kutatóintézetek kapták meg.

Kezdetől fogva törekedtünk a kutatások elméleti, szakirodalmi hasznosítására, a minél szélesebb körű publikálásra, ezáltal a kriminológia és a kriminalisztika tudományának fejlesztésére.

Legjelentősebb publikációink a monográfiák. Ez ideig 11 kötet jelent meg (1 angol és orosz nyelven is). Ezek a kötetek a következők: Székely J.: Szakértők az igazságszolgáltatásban, 1967, Gödöny J.: Bizonyítás a nyomozásban, 1968, Molnár J.: Galeribűnözés, 1971, Vermes M.: A kriminológia alapkérdései, 1971, Vass K.: A kézírás vizsgálata, 1973, Gödöny J.: A társadalmi-gazdasági fejlődés és a bűnözés, 1976, Rózsa J.: A szexuális bűnözés, 1977, Pusztai L.: Szemle a büntető eljárásban, 1977, Raskó G.: A női bűnözés, 1978, Irk F.: Közúti balesetek, 1979, Bakóczy A.: Az emberölés, 1984. A monográfiák - egy kivétellel - doktori, illetve kandidátusi értekezések alapján készültek. Ezenkívül 12 kézikönyv (pl. a hivatali büntettek nyomozása, a hanyag kezelés és gondatlan rongálás, a hamis vád és a hamis tanúzás, a vadászati balesetek, üzemi balesetek stb. tárgykörben) került közzétételre. Több könyvnek (külföldön megjelentnek is) társszerzőként szerepeltek kutatóink. (A büntető eljárás kommentárja, 1967, A büntető eljárás magyarázata, 1982, Kriminalisztika c. tankönyv stb.). Ezenkívül egyetemi, főiskolai jegyzetek elkészítésében is közreműködtek.

A "Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok" című tanulmánykötetünknek eddig 22 száma jelent meg 186, több íves terjedelmű tanulmánnyal. A fentiekén felül kutatóinktól több mint 600 tanulmány és cikk jelent meg a hazai folyóiratokban, valamint a különböző tanulmánykötetekben, 50 pedig a külföldi (szovjet, francia, német, olasz, lengyel, csehszlovák, bolgár, jugoszláv, angol, USA, ENSZ stb.) szaklapokban.

A kutatások elméleti és gyakorlati hasznosítását szolgálták az Intézetben és azon kívül (a fővárosban és vidéken) szervezett tudományos ankétok, vitaülések, előadások, más szervek által rendezett ankétokon, konferenciákon való közreműködés, előadás, korreferátum. Ilyen tevékenységünk közel ezer esetet ölel fel. A kutatások ismertetése érdekében a sajtót és egyéb tömegkommunikációs eszközt is rendszeresen igénybe vettük.

V. A hazai és külföldi kapcsolatokról

Az Intézet - megalakulása óta - sokoldalú kapcsolatok kiépítésére, elmélyítésére törekedett a hazai gyakorlati és tudományos szervekkel, intézetekkel, intézményekkel. A legszorosabb kapcsolatok természetesen a Legfőbb Ügyészséggel és az Intézet Tudományos Tanácsában képviselt más szervekkel alakultak ki. E szervek nemcsak segítették az Intézet kutatásait, hanem azok eredményeinek fő hasznosítói is voltak. Ezenkívül számos más szervevel (minisztériumokkal, társadalmi szervekkel, tudományos intézményekkel stb.) létesültek szoros munkakapcsolatok, eredményes együttműködések. Az együttműködés a közös vizsgálatok, a jogszabálytervezetek észrevételezése, a szakmai továbbképzés területén és számos más formában nyilvánult meg.

Kezdetől fogva szoros kapcsolatokat építettünk ki a jogtudományi egyetemekkel. Részt vettünk az oktatásban, a tudományos rendezvé-

nyeken, könyvek, fordítások ajándékozásával segítettük a kriminológiai és kriminalisztikai könyvtárunk kialakítását, fejlesztését, rendelkezésükre bocsátottuk kutatási anyagainkat, az egyetemi hallgatóknak szakmai bemutatókat tartottunk, a kriminológiai és kriminalisztikai tárgykörű doktori dolgozatokhoz segítséget, konzultációt biztosítottunk, engedélyeztük könyvtárunk használatát stb.

Az elmúlt 25 évben Intézetünknek fokozatosan rendkívül széles körű nemzetközi kapcsolatai alakultak ki a szocialista és más országok tudományos intézeteivel, egyetemeivel, kutatóival. Tagjai vagyunk több nemzetközi tudományos társaságnak (Nemzetközi Kriminológiai Társaság, Nemzetközi Büntetőjogi Társaság, Társadalomvédelem Nemzetközi Társaság, Viktimológiai Nemzetközi Társaság stb.) és szoros kapcsolatban vagyunk az ENSZ különböző szerveivel, illetve ezen szerveknél vezetői, illetve fontos tagsági funkciót töltünk be. Ez ideig a világ valamennyi földrészéről több mint 500 szakember tanulmányozta tevékenységünket.

A 25 éves tevékenységünkről adott ismertetés, elemzés és értékelés szükségyszerűen csak vázlatos lehet. Ennek ellenére úgy vélem, ekerült kellő betekintést nyújtanom eokirányu tevékenységünkbe.

Véleményem szerint Intézetünk az elmúlt negyedszázad alatt eleget tett az alapító kormányhatározatban előírt feladatainak. Jelentős számu és a bűnözés megelőzésében gyakorlatilag is hasznosítható kriminológiai, továbbá a bűnözés hatékonyabb üldözését szolgáló kriminál-taktikai és módszertani, illetve krimináltech-nikai kutatást végzett, oktatási és dokumentációs anyagokat készített, összegyűjtötte a bel- és külföldi szakirodalmat, nagy szak-könyvtárat hozott létre, gondoskodott a külföldi művek folyamatos lefordításáról és megismertetéséről, végül széles körű publikációs tevékenységet fejtett ki.

Az Intézet az elmúlt 25 év során alkotóműhelyé vált, amely egyrészt kriminológiai kutatásaival iskolát teremtett, másrészt tudósokat nevelt. Kutatói közül ugyanis 10 szerzett kandidátusi, 1 pedig doktori fokozatot.

Az intézeti kutatások eredményességét és színvonalát az is jelzi, hogy a Nemzetközi Kriminológiai Társaság 1983. évi (bécsi) világkongresszusán dr. Veres Miklós önálló csoportvezetőt, legfőbb ügyészégi főtanácsost "Hermann Mannheim" díjban részesítette, a Magyar Kriminológiai Társaság pedig 1985-ben az Intézet igazgatóját az első ízben kiadásra került "Vámbéry Ruzstem Emlékérem I. fokozatá"-val tüntette ki.

A 25 év alatt végzett sokirányú kutatótevékenységünk, annak alapján elért eredmények megfelelő alapot látszanak biztosítani ahhoz, hogy a következő időszakban is hiánytalanul eleget tegyünk az alapító kormányhatározatban megszabott feladatainknak, szolgáljuk a kriminológia és a kriminalisztika tudományának fejlesztését, a bűnözés elleni hatékonyabb küzdelem megvalósulását. Erre nemcsak az Intézet eddig elért eredményei szolgáltatják a megfelelő alapot, hanem mindazok a szervek, intézmények együttműködése, segítése is, amelyek megalakulásunktól kezdve a legkülönbözőbb formában támogatták Intézetünk tevékenységét és velünk együtt a közös cél, a bűnözés visszaszorítása, csökkentése érdekében tettek erőfeszítéseket.

Ebben bizva abban is reménykedem, hogy az Intézet újabb évfordulói alkalmából új és jelentős sikerekről lehet majd megemlékezni, amelyben az Intézet tevékenysége is méltó elismerésre kerül.

Dr. Szijártó Károly legfőbb ügyész megköszönve Dr. Gödöny József igazgató előadását felkérte Dr. Nyíri Sándor legfőbb ügyész-helyettest korreferátuma megtartására.

Dr. Nyíri Sándor legfőbb ügyész helyettes

k o r r e f e r á t u m a

Tisztelt Tudományos Ülés!

Nehéz, bár megtisztelő feladatra vállalkozott a korreferens, amikor az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet negyedszázados tudományos tevékenységét, iskolateremtő munkáját, az Intézet kriminalisztikai, kriminológiai, kriminálpszichológiai kutatásait a gyakorlat oldaláról értékeli és teszi mérlegre, illetőleg néhány vetületében vázolja azokat az igényeket, amelyeket a jogalkalmazó szervek az Intézettől várnak. Megkönnyíti viszont a korreferens helyzetét, hogy részben mint a Tudományos Tanács tagja, részben mint az ügyészi szervezet egyik vezetője és egyben a kutatási anyagok "használója" és hasznosítója az Intézet tevékenységét közvetlenül figyelemmel kísérhette, a kutatási elképzelések születésénél és megvalósításánál segédkezhetett, s megismerhette az intézeti kutatómunka, a kutatási főirányok, főként pedig a vizsgálati eredmények egészét.

Az idő és a terjedelemszabta korlátok miatt aligha lehetséges egy korreferátumban a negyedszázados intézeti tevékenységet részletekbe menően értékelni. Ezért Szijártó Károly legfőbb ügyész elvtárs elnöki megnyitójában és Gödöny József elvtárs előadásában foglaltakra is visszautalva, részben a múlt tükrében, részben a bűnmegelőző, a bűnüldöző és igazságszolgáltatási, valamint az ezzel összefüggő tudományos munka közeli távlatait érintően néhány fő kérdést szeretnék megvitatni. A negyedszázados tevékenység főbb állomásait kívánom felvillantani, mintegy hidat képezve az intézeti "múlt" és a jelen, a jelen és a jövő között.